

יצחק בן-יעקב (אופנהיימר)

"תערוכות בתל-אביב" / הארץ / 11.10.63 / תע' יחיד / גלריה 220 / תל-אביב

301

סוריאליזם, במיוחד סוריאליזם ספרותי ופיגורטיבי בטכניקה קלאסית, נדיר ביותר בציור בארץ. תערוכתו של יצחק בן-יעקב, לפחות בחלקה, עלולה למלא מקום ריק זה. התערוכה מחולקת בחלוקה ברורה מאוד לשלוש חטיבות שונות: ציורים שהוא קוראם בשם "מחשבות

מצוירות", ציורי נוף ריאליסטיים, וסדרת פיתוחי לינול בשם "התמים ופרחו". נראה שהציורים שיצחק בן-יעקב מושיבם במיוחד הם אלה השייכים לסדרת "מחשבות מצוירות" והנמנים, אם כי בסיוג מה, עם הגישה הסוריאליסטית הספרותית. ההסתייגות באה מהאופי המיוחד של נושא הסוריאליזם בכללו. ההגדרה המקובלת לסוריאליזם (גם אם יובא בחשבון שזוהי הגדרה לאו דווקא מדויקת במיוחד במקומות שהיא חייבת להקצות גבולות ברורים) היא: שימוש בעצמים ריאליים בהקשר בלתי מציאותי או שימוש בעצמים בלתי-ריאליים בהקשר מציאותי. על האפקט המיוחד שבשימוש בעצמים ריאליים בהקשר בלתי מציאותי עמד היטב הצייר הידוע מאוד (אם כי לא החשוב מאוד) סאלוואדור דאלי. האופייני לכל הסוריאליסטים, מכל הסוגים, הוא שע"י ההקשרים המוזרים הם מייצגים עולם של חלום ותעתועים שאינו ניתן להסבר במילים, גם אם ימצאו בו רמזים המהווים חומר בעל משמעות פסיכולוגית. יצחק בן-יעקב אמנם משתמש בציורו באמצעים דומים, אך למטרה שונה לחלוטין. אין כאן עולם סוריאליסטי, להיפך, העולם ברור ומפורש עד למושגים אלמנטריים לגמרי. הציורים באים לשם המחשה של רעיונות, שהם לכשעצמם אינם אלא פשוטים לגמרי וגובלים בנאיביות ממש. בציור "כנר" מסביר הצייר בקטלוג: "הצלחתו באמנות לא הביאה לו סיפוק. הוא מחפש דרך חדשה להתגשמות נפשית". הציור מתאר, כפי שאפשר לשער מראש, כלי נגינה זנוח על שולחן, ליד השולחן נמצא כסא שעל משענתו תלוי מעיל עטור באותות הצטיינות (ההצלחה), ודמות אדם מתרחקת כלפי האופק הרחוק. על גישה דומה העיר בזמנו בוריס ש"ץ: "אמנות בלי רעיון, היא ארוחה תפלה בלי מלח; אמנות של רעיונות - ארוחה של מלח בלבד". אגב, כאשר מוזכר המושג "ציור" בהקשר לתערוכה זו, יש לזכור שאין זה ציור של צבע, אלא רישום דיות ומכחול בשחור-לבן בלבד.

ריחוקו היסודי של יצחק בן-יעקב מהסוריאליזם, הפונה במהותו למסתורי והבלתי ניתן לתפיסה, בולט במיוחד תוך כדי הסתכלות ברישומיו הריאליסטיים. רישומים אלה הם נופים ריאליסטיים רגילים בתכלית ללא כל יומרה או ניסיון לרמוז בעזרתם למשהו שמעבר למציאות היוזוואלית הרגילה. אכן, נופים פשוטים אלה מעוררים יותר אהדה מהיומרות הרעיונית והפתטית של סדרת "המחשבות המצוירות" הדומה מבחינת עומק הרעיון לסיפורי ה"קומיקס" האמריקאיים, אך ללא כל הומור וברצינות עצמית מאיימת. סדרת חיתוכי הלינול, מזכירה מאוד את חיתוכי העץ של מסארל, אך בלי האינטנסיביות שלו, וכמובן אינה אלא "סיפור בציור" עם רעיון מסודר. הביצוע הטכני של חיתוכי הלינול נקי ומוכיח שליטה של יצחק בן-יעקב במדיום זה.